

Bolj kot knjiga o Kučanu kronika življenja pod socializmom

Najnovejša knjiga Igorja Omerze (Milan Kučan in Udba) ima 557 strani, vsebuje torej marsikaj. Bolj kot o Kučanu govori o komunistični tajni policiji. Knjigo bi še najbolje označili, če bi rekli, da gre za podrobno kroniko slovenske politike med letoma 1969 in 1990.

Milan Kučan postane pravi junak Omerzove knjige, ko postane predsednik ZKS (1986) in s tem neposredno vpleten v – oz. odgovoren za – delovanje Udbe; sicer je Kučan član slovenskega političnega vrha, ki je enako, nemara celo manj kot drugi člani naslovnik rednih in nadvse pogostih poročil politične policije. Na tej točki je potrebno opozorilo: gradiva, ki ga uporablja Omerza, je veliko, mnogo več pa so ga slovenski komunisti, najbrž ne brez Kučanovega spodbujanja, uničili v času pred volitvami leta 1990 in po njih. Kučan torej v času med letoma 1986 in 1990 ni bil le vrhovni pokrovitelj Udbe, ampak – vsaj v času okrog volitev – (glavni?) pobudnik prikrivanja dokazov o njenem delovanju. Predvsem zaradi tega je naslov Omerzove knjige utemeljen.

Udbovska tehnologija, kot je še ne poznamo

Posebna privlačnost knjige je odkritosrčen opis udbovskih operacij in njihove tehnologije. Tako je dokazano, da je Udba oporečnikom in obveščevalno zanimivim osebnostim vgrajevala prisluškovalne aparate v stanovanja, poslušala njihove telefonske pogovore, odpirala njihovo pošto, jih spremljala, kadar so šli v gostilno, na obisk ali na potovanje. Pomembna so tudi razkritja »pseudonimov«, s katerimi je Udba prikrivala istovetnost svojih preiskovancev pa tudi preiskovalcev, in šifer, s katerimi je označevala svoja podjetja. Bralc bo pogosto presenečen, ko bo odkril, kdo vse je sodeloval s komunistično tajno policijo.

Med posebej zanimivimi in šokantnimi sta tretje in četrto poglavje, ki poročata o Titovem umiranju v letu 1980. Ti dve poglavji obsegata več

☞ Dimitrij Rupel, sociolog, politik, pisatelj in publicist |
☞ F.A. BOBO/Srdjan Živulović, Polona Avanzo, STA/Daniel Novaković

kot petino strani, med bolj neresnimi in lahkotnimi pa je poročilo Udbe o Titovem sestanku (tik pred izbruhom njegove bolezni) z deseterico slovenskih voditeljev v Karađorđevu 24. decembra 1979. Govorili so o razsipnem uvozu viskija, glede katerega se je pritoževal Popit. Tito se je strinjal in povedal, da ga ne pije, Kučan pa je molčal.

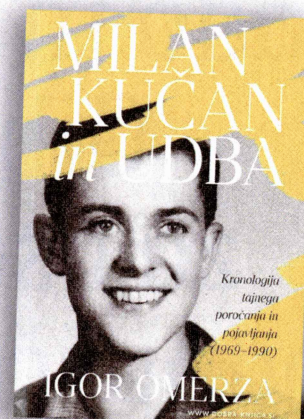
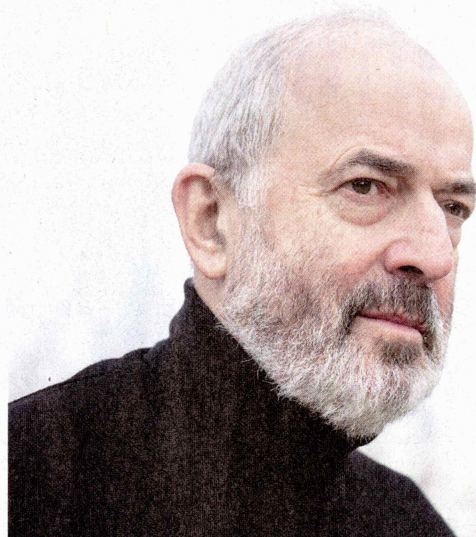
Razkrita skrivnost o ljubljansko-beograjskih odnosih

Igorju Omerzi se je posrečilo iz tako rekoč nepregledne množice poročil, sestankov, prispevkov honorarnih in stalno zaposlenih agentov Udbe sestaviti berljivo zgodbo o slovensko-srbskih in ljubljansko-beograjskih odnosih; o odnosih v vrhovih JLA, zveznega predsedstva in zveze komunistov; o nacionalnem vprašanju in o sredobežnih silah na ozemlju nekdanje Jugoslavije, o ju-

goslovanski krizi torej, ki se je začela s Titovo smrtjo in doživela svoj vrhunec z napadom JLA (oz. srbske vojske) na Slovenijo, Hrvaško in BiH. Informiranost javnosti o tej krizi in o slovenski osamosvojitvi je pomanjkljiva. Klasična poročila in analize uradnih zgodovinarjev se večinoma opirajo na izjave udeležencev in na bolj ali manj zadržana medijska sporočila, le redki pa so kot Omerza pregledali arhivsko gradivo, ki kljub uničevanju leta 1990 nazorno in zgovorno prikazuje balkanske sporazume in nesporazume, predvsem pa ambicije in značaje partijskih oz. vojaških voditeljev ob koncu hladne vojne. Milan Kučan in Udba imenuje dogodke in akterje tega procesa s pravimi imeni. Brez Omerzove drznosti in odkritosrčnosti bi se mnogi privrženci sistema, ki ga sociologi imenujejo »kontra-faktičen«, tj. policaji in vojniki revolucije še naprej kot doslej skrivali v zatišju in udo-

Bralec bo pogosto
presenečen, ko
bo odkril, kdo
vse je sodeloval
s komunistično
tajno policijo.

V osemdesetih letih je bil **Milan Kučan** že dokaj visoko na partijski hierarhični lestvici. Po beograjskih letih je leta 1986 zasedel najvišji položaj v CK ZKS.

Knjiga **Igorja Omerze** razkriva marsikatero umazano podrobnost o delovanju Udbe, tudi o tem, kdo vse so bili njeni sodelavci. Za mnoge do sedaj še nismo vedeli.

bju anonimnosti oz. pavšalnih ideoloških konstruktov. Pomemben del knjige je imensko kazalo, ki obsega 25 strani.

Kako jih je jezila 57. številka Nove revije

Kot beremo, sta se Partija in Udba precej ukvarjali s pojavom Nove revije, najbolj pa sta se v letu 1987 – s Kučanom na čelu – razvneli ob 57. številki; pri tem je treba priznati, da sta s svojo vnemo posredno branili svojo (republiško) politiko pred zveznimi nadzorniki. Znotraj Slovenije so bila politična stališča seveda različna, da je bilo dogajanje videti kot obračunavanje Partije z inteligenco; navzven pa je nastajal vtis, kot da delujeta skupaj. Iz poročil in biltenov Udbe seveda ni mogoče razbrati vseh podrobnosti, razvidno pa je, da je beograjska in vojaška politika (ki je vsebovala tudi nekaj pravovernih prispevkov slovenskih funkcionarjev, zaposlenih v Beogradu) vplivala na ljubljanska približevanja.

Pričakovano je avtor največ teksta (več kot sto strani) namenil poročilom in dogajanju leta 1988. Gre za kolobocije s pismom Cirila Žebota, za objavo dnevnikov Staneta Kavčiča, za sestanke Vojaškega sveta, ki je obsojal slovensko protijugoslovansko politiko; za aprilski govor Kučana v Tacnu, za vojaški dokument v Mikro Adi, za aretacijo Janeza Janše in proces JBTZ, za tesni in skladni odnos med Dolancem, Stanovnikom in Kučanom; za svarila jugoslovanske vo-

jaške elite, za »pisateljsko ustavo« ... Seveda se je leta 1988 začelo ustanavljanje opozicijskih strank.

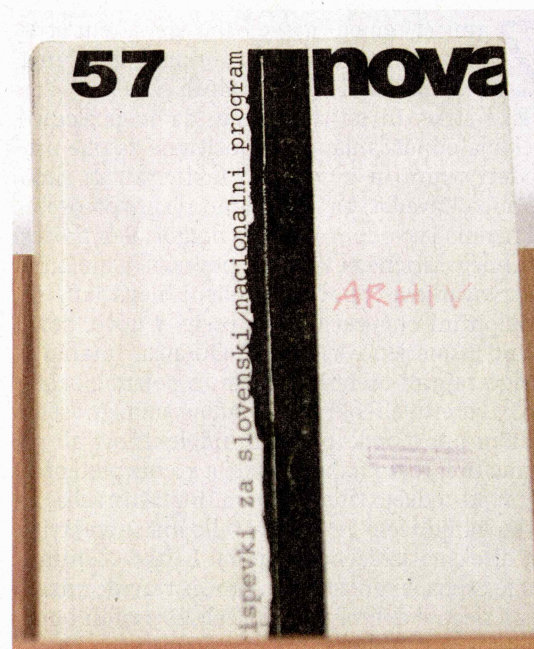
Mnoge skrivnosti so na žalost »skurili«

Dokumentom Omerzove knjige morda manjkajo dokumenti, ki jih je Udba uničila, ko je leta 1990 pospravljala pisarne, in morda Omerza marsičesa ni mogel odkriti; nekatere zgodbe in nekateri njihovi junaki so po vsej verjetnosti še vedno skriti ali zamolčani. Bralec bo kljub temu opazil, da je avtor dokaj uravnotežen in neprizanesljiv pripovedovalec. Seveda je bil neprizanesljiv do »špicljev«, vendar je bil uravnotežen tudi glede osebnosti in dejanj nove politične, pravzaprav državniške generacije. Razumljivo je bil skrben do Demosa, toda enako, če ne še večjo pozornost so si prislužili mladi socialisti, kolektiv torej, ki je bil sprva znan kot ZSMS, pozneje pa LDS. Iz Omerzove knjige je razvidno, da so oboji, »demosovci« in »zsms-jevci« nasprotovali režimu, ki so ga predstavljali komunisti od Popita do Kučana, hkrati pa so nasprotovali tudi drug drugemu. To se je pozneje razvilo v nasprotje med levim taborem, ki so ga sestavljali komunisti in mladi socialisti (ZSMS-LDS), in desno sredino, ki so jo predstavljali dediči Demosa (SDS, SKD, SLS).

Laskave ocene o Kučanu

Milan Kučan posebej v prvem delu knjige – preden postane predsednik ZKS – ni deležen hujših očitkov.

Omerza celo ugotavlja, kako so mnogi tuji obiskovalci in opazovalci Kučana ocenjevali kot modernega, reformističnega politika in po malem fantazirali o tem, kako bi prav on rešil Jugoslavijo pred propadom. Ob tem se sprašuje, kako je njegov junak prenašal zasipanje s podrobnimi poročili o nedolžnih državljanih in kako je ta vsestranska obveščenost vplivala na njegove nazore in na njegovo pojmovanje človekovih pravic. Sicer je knjiga o Kučanu le eno v seriji Omerzovih del, ki z uporabo gradiv poslušnih policijskih agentov govori o komunističnih oblastnikih in o njihovih bolj ali manj nemočnih nasprotnikih. [D]

Med zaznamki, ki jih je v poročilih dobival Milan Kučan, je bila večkrat omenjena tudi Nova revija. Predvsem je veliko hrupa dvignila njena 57. številka z objavljenim slovenskim nacionalnim programom.